

AZƏRBAYÇAN
RƏQS HAVALARİ

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЕ
ТАНЦОВАЛЬНЫЕ
МЕЛОДИИ

Redaqtor: X. QAÇAR
Rəssam: S. VLASOVA
Texredaqtor: V. PETROV

S. RUSTAMOV
С. РУСТАМОВ

AZƏRBAYCAN
RƏQS NAVALARI

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЕ
ТАНЦОВАЛЬНЫЕ МЕЛОДИИ

AZƏRNƏŞR
MUSIQI SEKTORU

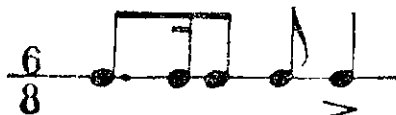
AZƏRNƏŞR
MUS. - SEKTOR

M Y Q Ə D D Ə M Ə

Səjid Rystamovun jazmış olduğu hamam 30 tyrk milli rəqs melodijaları məcmuəsi hər şeydən əvvəl musiqi-etnoqrafik material və rəqs musiqisi sahəsində tyrk xalq yaradıcılığı nümunələri məcmuəsi kimi Azərnəşrin musiqi sektoruna tərəfindən nəşr edilir.

Bu yaradıcılıq bir sıra xüsusiyyətlərlə fərqlənir ki, bunlara da hamam məcmuədən istifadə edəcək şəxslər diqqət etməlidirlər.

Hamam məcmuəyə daxil olmuş melodijaların birinci və başlıca xüsusiyyəti onların əsas ritmindən ibarətdir.

Bu əsas ritm melodijanın quruluşunda qismən əks olunur. Fəqət melodijanın ritmik surətdə müşajət edən zəvə alətləri isə (dəf, naqara) bu ritmi daima davam etdirirlər.

Bu ritm şərq xalqları: taçik., özvəj, iran, erməni və tyrkilər kimi bir sıra xalqların rəqs musiqisində mövcuddur. Bu ritm Azərbaycan musiqisinin əsasən təşkil edərək daima və sistemə surətdə işlənir.

Bu, son dərəcə cətin və inkişaf etmiş ritm (taçik və qismən özvəj musiqisinin təcrübəsi göstərdiyi kimi) sadəcə iki hissəli ölçünün:

iki hissəsinin uzunluğunu artırmaqla:

və zaman keçdikdə hamam kəskin ritmik formaya almışdır.

Müxtəlif xalqların rəqs musiqisinin tədqiqi göstərir ki, bu xalqların bir qismi, məsələn Qazan tatarları bu musiqidə yalnız iki hissəli ritmi bilir. Bəziləri isə (taçik və özvəjlər) eyni rəqs melodiyası icarısında hər iki ritmi birləşdirirlər.

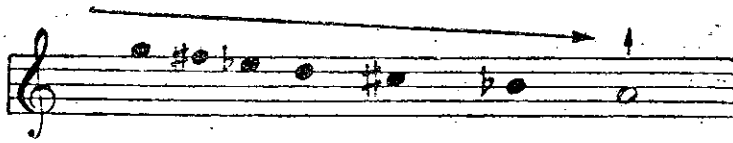
Belə ki, əvvəlcə melodijanın adı, iki hissəli ritm ilə və rəqsın sonuna doğru sürətli bir surətdə hamam ritminin üç hissəli formasına işlədirlər. Nihayət bəzi xalqlar o çümlədən Azərbaycan tyrkiləri öz rəqs musiqisində yalnız üç hissəli ritmdən istifadə edir və bununla da özlərinin rəqs ritmi inkişaf sahəsində bu üç inkişaf dərəcələrindən ən yüksəkində olduqlarına isbat edirlər. Göstərilən üç hissəli ritmdən başqa Azərbaycan rəqs musiqisində daha inkişaf etmiş ayrı formullar da vardır. Onlar hər hansı bir qısa melodik ifadənin bir coq dəfə təkrar olunması ilə kifayətlənməyirlər. Onların rəqs melodijaları coq zaman bir müyrəkəv quruluş halında birləşmiş bir sıra melodik elementlərdən tərtib olmuş son dərəcə müyrəkəv quruluşlu formada olmaqla fərqlənirlər. Melodijaların bu qompozisiyası yeni tyrk milli rəqs musiqisi inkişafının yüksək dərəcədə olmasına da göstərir.

Azərbaycan rəqs melodijaları forma cəhətdən başqa məqam (lad) cəhətdən də inkişaf etmişdir. Bu melodijaların bulunduğu məqamların quruluşu son dərəcə

myrəkkəvidir. Burada yalnız Avropa mazoruna (əksəriyyətlə kiçik seftimial) və minoruna bənzəyən məqamlar deyil, daha myrəkkəv quruluşlu məqamlar vardır. Məsələ

və ja

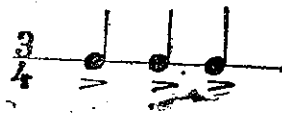

Tyrk rəqs melodiyaları bir registrdən, o biri registrə keçərək öz diapazonlarını artırmaq kimi melodiya daxilindəki mə'nidar imkanlardan da istifadə edir. Bu çihətdən də onlar jənə son dərəcə inkişaf etmiş musiqi jaradıcılıq nov'larından biri hesab edilməlidirlər.

Məşmuanin butyn melodiyalarında Səjid Rystemovun eyni ritmidən istifadə etməsi bu melodiyaları jeknəsəq etmir. Musiqi çihətdən zəngin istedadı malik olan bir xalq kimi Azərbaycan tyrkələrinə məxsus qompozisiya və ifa texniqasının mystəsna ustadlığı, onların rəqs melodiyalarına müxtəlif melodik hərəkət templəri və təəssyr jüksəlişi baqışlayır. Tyrk rəqslərini ifa edənlərin əhvali ruhijjəsindən (kejfindən) asılı olaraq melodiyaların əsas hərəkəti syr'ətlənir, jaxud bil'əks syr'əti azalaraq dinamiqa dəjışikliji və i. a. hasil olur. Lakin bu mə'nidar xysusijjətlərdən başqa tyrk rəqs melodiyası bəjyk ceviklik və ritm sərvəstlijinə malikdir. Belə ki, ritmə ujdurub calınan zərb alətləri, əsas ritm olan $\frac{6}{8}$ ritmini ifa etdikləri halda, melodiyalar xanədə $\frac{3}{4}$ ritmini dəvam etdirirlər ki, bunun nətiçəsində melodiyanı ifa edən musiqi aləti ilə onu müşajət edən zərb aləti arasında ritmik qontrapunqt əmələ gəlir.

Tyrk milli rəqsi başqa xalqların rəqsi kimi hər nov' rəqslərdən ötry xaraqterik olan və rəqsdə istifadə olunan bir sıra əsas rəqs hərəkətlərindən ibarətdir. Lakin bə'zi vaqt syr'ətli hərəkətli rəqsin ortasında, məsələn: haman məşmüədəki 1 №-li „Lələ“, 6 №-li „Vaqzalı“, 9-№-li „Tərəkəmə“, 19-№-li „Çejranı“ və i.a. kimi rəqslərin melodiyasında birdən-birə fermatlar və aqır hərəkətlər zyhur edir.

Bu jerdə əsas rol zərb alətini calan yzərinə düşyr ki, bu da öz zərb alətində müxtəlif və son dərəcə myrəkkəv ritmik fiqurlar ifa edir. Bu momentlərdə zərb alətini calan (dəfci) coq həvəsə gəlmiş olursa rəqs melodiyasının bulunduqu məqam yzrə oqumaqa başlayır və rəqsin gedişini daha da çanlandırır. Coq vaqt zərb alətləri calanlar rəqsin gedişi ilə həjəçanlanaraq əsas ritm olan $\frac{6}{8}$ -i daha kəskin $\frac{3}{4}$ ritmik ilə dəjışirlər.

Tyrk rəqs melodiyalarının tez-tez $\frac{6}{8}$ ritmindən $\frac{3}{4}$ ritminə keçilməsi ilə əlaqədar olaraq haman məşmüədə melodiyaların ölcəsy $\frac{6}{8} = \frac{3}{4}$ ($\frac{1}{8}$ -lərin hər iki halda bir-birinə mysavi olması şərtilə) olaraq təhrir edilmişdir. Əks təqdirdə yc hissəli momentlərin $\frac{6}{8}$ taqtında belə jazılması:

sinqorik hərəkət əmələ gəlməsi tə'isirini baqışlayır ki, bu da tyrk rəqs melodiyalarının yc hissəli hərəkətinin səlislijinə pozur.

Bu melodiyalar əksəriyyətlə rəqs zamanı istifadə edilmək ycyn dyzəlmişdir. Ona görə melodiyaların quruluşunda daha bir xysusijjət vardır ki, onların sonu butyn melodiyanın jənindən təkrar olunması imkanını jaradır. Təbii ki, Səjid Rystemovun tə'lif etdiyi haman milli tyrk rəqs melodiyaları məşmüəsinə dair olan bu müxtəsər myqəddəmədə bu melodiyaların bədii məzmun və tarixi əhəmiyyət e'tibarilə lajıqlı surətdə xaraqterizə edilməsi imkan xariçində qalır. Tyrk milli xalq rəqslərinin öjrenilməsi məsələsinə dair xysusi əsər jazılmalıdır. Lakin haman rəqslər haqqında az da olsa burada dejiñənələr bu rəqslərin və onlarınla sərb əlaqədar olan musiqinin mystəsna bir əhəmiyyətə malik olduqunu gəstərir.

V. Beljajev

ПРЕДИСЛОВИЕ

Настоящий сборник тридцати тюркских национальных танцевальных мелодий в записи Сеида Рустамова публикуется Муз. сектором Азербайджана прежде всего в качестве музыкально-этнографического сборника, в качестве сборника образцов тюркского национального музыкального творчества в области танцевальной музыки.

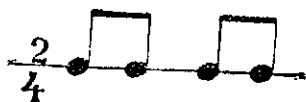
Это творчество отличается рядом особенностей, на которые необходимо обратить внимание тех, кто этим сборником будет пользоваться.

Первая и главнейшая особенность всех мелодий, вошедших в настоящий сборник, заключается в их основном ритме, частично находящем отражение в ритме самих мелодий, но обязательно и необходимо присутствующем в ритмическом сопровождении этих мелодий на ударных инструментах. Этот ритм следующий:

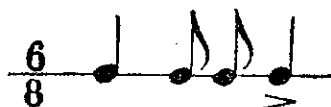

Он имеется в танцевальной музыке целого ряда народов советского и зарубежного Востока, как таджики, узбеки, иранцы, армяне и турки. У последних он используется постоянно и систематически.

Являясь весьма трудным и развитым ритмом, этот ритм произошел, как это показывает практика таджикской и отчасти узбекской музыки, из простого двухдольного размера:

путем следующего увеличения длительности (двух длительностей) этого размера,

с течением времени принявшего остро-отчеканенный вид следующей ритмической формулы:

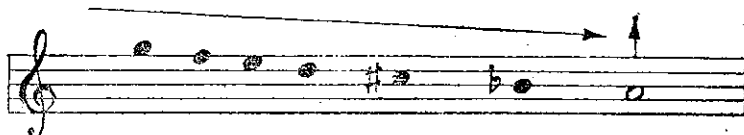

Рассматривая танцевальную музыку различных народов, мы видим, что часть этих народов, напр. казанские татары, знает в ней только двухдольный ритм; некоторые народы, как таджики и узбеки, в одной и той же танцевальной песне соединяют оба ритма, исполняя мелодию танца в начале в медленном движении в двухдольном ритме и к концу танца — ту же мелодию в быстром движении в трехдольном ритме описанного нами вида; наконец, некоторые народы, к числу которых принадлежат и турки, исключительно используют только трехдольный ритм в своей танцевальной музыке, доказывая тем самым, что в области развития танцевального ритма они находятся на высшей из этих трех стадий развития.

В полном соответствии с употреблением в своей танцевальной музыке развитой формулы трехдольного ритма, азербайджанские турки имеют и весьма

развитые формы своей танцевальной музыки. Они не довольствуются многократным повторением какой-нибудь одной короткой мелодической фразы. Их танцевальные мелодии отличаются по большей части очень сложным строением формы, составленной из целого ряда мелодических элементов, соединенных в одно сложное стройное целое. Эта практика композиции мелодий опять-таки свидетельствует о высокой степени развития тюркской национальной танцевальной музыки.

Не менее, чем в отношении формы, азербайджанские танцевальные мелодии развиты и в ладовом отношении. Строение мелодических ладов, в которых сочинены эти мелодии, весьма сложное. Здесь мы находим не только лады, сходные с европейским мажором (чаще всего с малой септимой) и минором, но и лады гораздо более сложного строения, как, например, лад:

или же следующий лад:

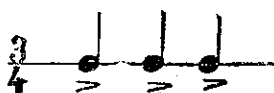

В своем развитии тюркские танцевальные мелодии используют также и выразительные возможности, представляемые им переходами из регистра в регистр внутри мелодического ряда, употреблением широких диапазонов и т. д. И в этом отношении они опять-таки должны быть причислены к весьма развитому виду музыкального творчества.

Проведение во всех мелодиях сборника Сеида Рустамова одной и той же ритмической основы не делает эти мелодии монотонными. Исключительное мастерство композиционной и исполнительской техники, свойственное тюркам, как богато одаренному в музыкальном отношении народу, сообщает их танцевальным мелодиям огромное разнообразие темпов мелодического движения и эмоционального под'ема.

В зависимости от настроения исполнителей тюркских танцев происходит ускорение или, наоборот, замедление основного движения мелодий, смена динамических оттенков и т. д., и т. д. Но и кроме этих выразительных средств исполнения, сама тюркская танцевальная мелодия отличается такой гибкостью и ритмической свободой, что при основном движении аккомпанирующих ударных инструментов в 6/8 мелодии часто получают ритмическое движение в такте в 3/4, благодаря чему между мелодией, исполняемой мелодическими инструментами и ее „аккомпаниментом“, исполняемым на ударных инструментах, создается род ритмического контрапункта.

Тюркский национальный танец, как и танцы других народов, состоит из ряда основных танцевальных движений, характерных для каждого вида танцев и используемых в нем в определенной последовательности. Но иногда в середине быстрого танца, как например, в танцах № 1 Лалэ, № 6 Вокзалы, № 9 Таракия, № 19 Джейраны и др. настоящего сборника, появляются внезапные ферматы и длинные звуки в мелодии танцев. В этих моментах остановки мелодического движения у мелодических инструментов, совпадающих, обычно, с уменьшением силы звука и замедлением движений танцоров, на первый план выступают ударные инструменты, дающие иногда чрезвычайно усложненные варианты основной ритмической формулы тюркского танца. Иногда в этих моментах имеет место импровизационное вступление голоса, использующего в своих ружадах мелодические обороты основной мелодии танца. Наоборот, в местах особенно большого эмоционального под'ема и ускорения музыкального и танцевального движения ударные инструменты часто используют эффект кратковременной смены основного ритма в 6/8 на четкий ритм в 3/4.

В связи с частыми переходами танцевальных тюркских мелодий от движения в такте 6/8 к движению в такте 3/4 при равенстве восьмушек обоих тактов в записи этих мелодий в настоящем сборнике применен принцип двойного обозначения такта 6/8 (3/4) в виду того, что такой способ правописания трехдольных моментов в такте в 6/8:

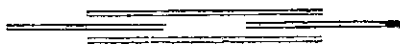

создает впечатление синкопированного движения, что противоречит плавности трехдольного движения тюркских танцевальных мелодий.

Все танцевальные мелодии настоящего сборника предназначены для их практического использования при танцах (всегда сольных.) Это сообщает им еще одну особенность в основном их строении: в огромном большинстве случаев они сочиняются так, что их конец подводит к возможности повторения всей мелодии сначала.

Естественно, что в кратком предисловии к настоящему сборнику национальных тюркских танцевальных мелодий Сеида Рустамова нет возможности охарактеризовать эти мелодии так, как они этого заслуживают по их художественному содержанию и по их историческому значению. Вопросу изучения национального тюркского танца должна быть посвящена специальная работа. Но и то немногое, что здесь об этом танце сказано, свидетельствует об исключительном интересе, который этот танец, и неразрывно связанная с ним музыка, собою представляют.

В. Беляев

Л а л э || Л а л э

Allegretto M.M. ♩. = 80

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 6/8 time signature. It consists of ten staves of music. The first staff begins with a first ending bracket labeled '1'. The piece features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. Trills are indicated by 'tr' with a sharp sign above the notes. Slurs are used to group notes across measures. The score concludes with a double bar line and repeat dots.

Qызы gyl || Кызыа гюль

Allegro М.М. ♩ = 92

Musical score for 'Qызы gyl' (Кызыа гюль) in 2/8 time, key of D major. The score consists of seven staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/8 time signature. The tempo is marked 'Allegro' with a metronome marking of quarter note = 92. The music features various melodic lines with trills (tr) and trills with a flat (tr^b). The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

І п п а в ь || И п п а б ы

Allegretto М.М. ♩ = 100

Musical score for 'І п п а в ь' (И п п а б ы) in 3/8 time, key of D major. The score consists of three staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/8 time signature. The tempo is marked 'Allegretto' with a metronome marking of quarter note = 100. The music features various melodic lines with trills (tr) and trills with a flat (tr^b). The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

Five staves of musical notation in treble clef. The first staff includes a trill marked *tr^b* and an accent *>*. The second staff continues the melodic line. The third staff features a trill marked *tr^m*. The fourth staff includes a trill marked *tr^b* and a wavy line *~*. The fifth staff concludes the section with repeat signs.

Qыт-qыльда || Кыт-кылыда

Five staves of musical notation for the piece "Qыт-qыльда || Кыт-кылыда". The first staff is marked *Allegretto MM. ♩ = 108* and begins with a 4/8 time signature. The notation includes various rhythmic patterns, trills marked *tr^m* and *tr^b*, and wavy lines *~*. The piece concludes with repeat signs on the fifth staff.

Uzun dərə || Узун дярә

Moderato ♩. = 88

5

Musical score for 'Uzun dərə' in 6/8 time, key of B-flat major. The score consists of nine staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 6/8 time signature. The tempo is marked 'Moderato' with a quarter note equal to 88 beats per minute. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, often beamed together. Trills are indicated by 'tr' with a wavy line above the notes. There are repeat signs with first and second endings. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

Vaqzalı || Вагзалы

Allegro M.M. ♩. = 72

6

Musical score for 'Vaqzalı' in 3/4 time, key of D major. The score consists of two staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of two sharps (D major), and a 3/4 time signature. The tempo is marked 'Allegro' with a quarter note equal to 72 beats per minute. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, often beamed together. Trills are indicated by 'tr' with a wavy line above the notes. There are repeat signs with first and second endings. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

Trills: tr^{\sharp} , tr^{\flat}

Дагсьнь || Дарчыны

Moderato $\text{♩} = 72$

7 tr^{\sharp}

Кесі тәтәсі || Кечи мямәси

Allegro $M.M. = 120$

Тәгәкәтә || Тярәкәмә

Allegretto $M.M. = 108$

tr b

tr b tr b tr b tr b tr b tr b

tr b

tr b >

tr b

Şuşənnik || Şüşənnik

Allegretto MM♩=80

10

tr b

tr b

p tr b

tr b

tr b

tr b

tr b

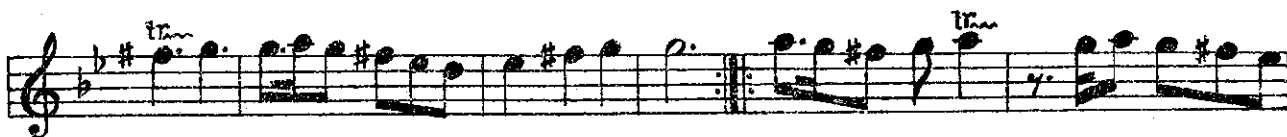
Azərbaycan || Азербайджан

Allegretto *M.M.* ♩ = 108

The image displays a musical score for a piece titled "Azərbaycan || Азербайджан". The score is written in a single system with ten staves. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 6/8. The tempo is marked "Allegretto" with a metronome marking of ♩ = 108. The first staff begins with a dynamic marking of *f* (forte). The music features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. Trills are indicated by "tr" above notes, and some trills are marked with a flat ("b tr"). The score concludes with a double bar line and repeat dots.

Юз-Вир || Юз-Бир

Moderato MM♩=80

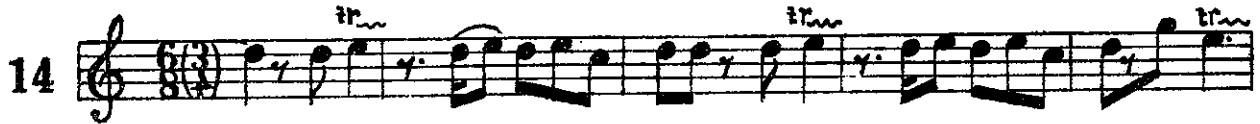
Норзу || Норзу

Moderato MM♩=80

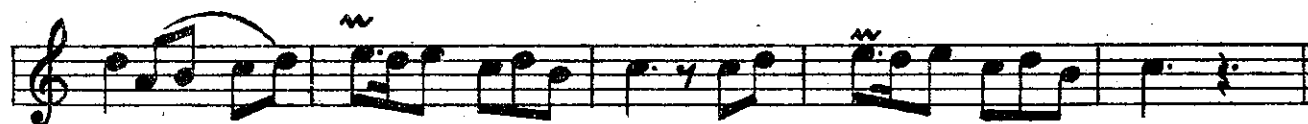
Qəşəngi || Гяшянги

Grasioso MM ♩ = 76

Алты номеро || Алты номеря

Moderato MM ♩ = 72

Trumpet part consisting of six staves of music. The notation includes various rhythmic patterns, slurs, and trills. Trill markings are present above several notes in the first, second, third, fourth, and sixth staves.

Тугащ || Тураджы

Moderato MM ♩ = 138

Trumpet part starting at measure 16. The notation includes various rhythmic patterns, slurs, and trills. Trill markings are present above several notes in the first, second, third, fourth, and fifth staves.

This section consists of six staves of musical notation in G major. The notation includes various ornaments and trills, indicated by the following markings above the notes:

- Staff 1: *tr^b*, *tr^b*, *tr^b*, *tr^b*
- Staff 2: *tr^b*, *tr^b*, *tr^b*, *tr^b*
- Staff 3: *tr^b*, *tr^b*, *tr^b*, *tr^b*
- Staff 4: *tr^b*, *tr^b*, *tr^b*
- Staff 5: *tr*, *tr*
- Staff 6: *tr*

І г а ъ || И р а н ы

Moderato $MM\downarrow=80$

This section contains seven staves of musical notation for the piece "Ираны" in G major. The notation includes various ornaments and trills, indicated by the following markings above the notes:

- Staff 1: *tr*
- Staff 2: *tr*, *tr*
- Staff 3: *tr*
- Staff 4: No markings
- Staff 5: No markings
- Staff 6: No markings
- Staff 7: No markings

Бағдадуру || Бағдадуру

Allegro MM ♩=126

18

Ғејрапъ || Джейраны

Allegro MM ♩=100

19

* При повторениях сначала темп все ускоряется.

** На этом месте указанный звук держится несколько тактов. ритм же поддерживает ударный инструмент (♩ ♩ ♩)

Ш е л о х о || Ш я л я х о

Allegro MM ♩=120

20

Ўоу-ўоуа

Джыг-джыга

Allegro MM ♩ = 63

21

Three staves of music in treble clef, key of D major, and 2/4 time. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The music consists of eighth and sixteenth notes, with some trills marked 'tr'. The second and third staves continue the melody with similar rhythmic patterns and trills.

Brilljant

Брилллант

Allegro ♩ = 106

22

Four staves of music in treble clef, key of D major, and 6/8 time. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The music is characterized by sixteenth and thirty-second notes, with some trills marked 'tr'. The second and third staves continue the melody with similar rhythmic patterns and trills. The fourth staff concludes the piece with a final cadence.

Қазақь

Кзагы

Allegro con brio MM ♩ = 126

23

Two staves of music in treble clef, key of D major, and 8/8 time. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The music consists of eighth and sixteenth notes, with some trills marked 'tr'. The second staff continues the melody with similar rhythmic patterns and trills.

trm

trm

f

dolce

trm

trm

trm

trm

trm

trm

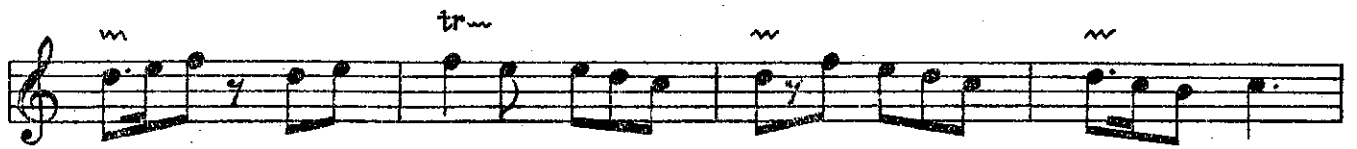
On dort || Он дерт

Allegro *MM* ♩. 100

24

trm trm w trm w w

trm

Хала ваъъ || Хала баджы

Allegro MM $\text{♩} = 80$

tr^b

tr^w tr^b

tr^b

tr^b

tr^b

Нагъиџь || Нарынджы

Allegro. MM ♩ = 96

26

tr^w

tr^w tr^b tr^w

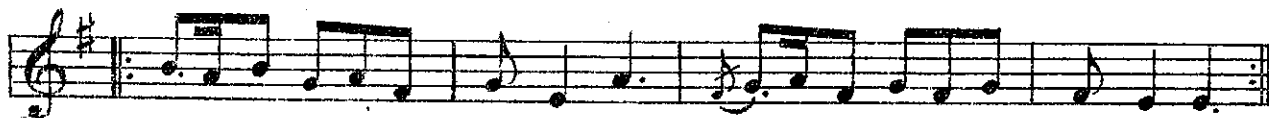
tr^w tr^b

tr^b f

tr^b p

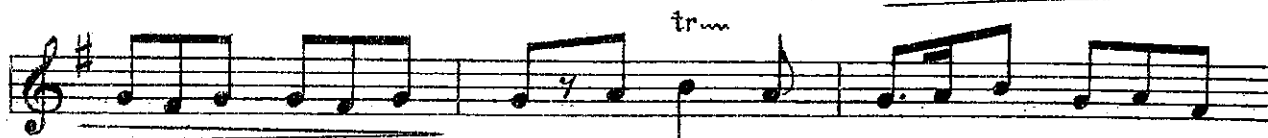
Г у л г э з ||| Г ю л ь г я з

Allegretto ММ ♩ = 90

Ю л д ь з ||| Ы л д ы з

Allegretto ММ ♩ = 92

Qars || Карс

Allegro M.M. ♩ = 108

29

Вәхтәвәги || Бяхтявари

Allegro M.M. ♩ = 100

30

Handwritten musical score for trumpet in G major, 3/4 time. The score consists of seven staves. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The second staff has a treble clef and a key signature of one flat. The third staff has a treble clef and a 3/4 time signature. The fourth staff has a treble clef and a key signature of one flat. The fifth staff has a treble clef and a key signature of one flat. The sixth staff has a treble clef and a key signature of one flat. The seventh staff has a treble clef and a key signature of one flat, ending with a double bar line and the word "fine". The score includes various musical notations such as slurs, accents (>), and dynamic markings (tr b, tr m).

* Повторение берется октавой выше.

[starinnye-noty.ru]

Цена 3 р.